

Кононенко Жанна Андріївна,
кандидат економічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри економічної кібернетики,
бізнес-економіки та інформаційних систем,
Полтавський університет економіки і торгівлі

Kononenko Zhanna Andriivna, Candidate of Sciences
in Economics, Associate Professor, Acting Head of the
Department of Economic Cybernetics, Business
Economics and Information Systems, Poltava
University of Economics and Trade,
<https://orcid.org/0000-0003-0074-8249>

**УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ
ТРАНСФОРМАЦІЇ ЛАНЦЮГІВ ПОСТАЧАЊ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ
COMPETITIVENESS MANAGEMENT OF AGRARIAN BUSINESS ENTITIES IN THE CONTEXT OF
TRANSFORMATION OF AGRICULTURAL SUPPLY CHAINS**

Кононенко Ж. А. Управління
конкурентоспроможністю суб'єктів аграрного
бізнесу в умовах трансформації ланцюгів постачань
сільськогосподарської продукції. *Український
журнал прикладної економіки та техніки*.
2025. Том 10. № 1. С. 153 – 158.

Kononenko Z. Competitiveness management of
agrarian business entities in the context of
transformation of agricultural supply chains.
*Ukrainian journal of applied economics and
technology*.
2025. Volume 10. № 1, pp. 153 – 158.

Стаття присвячена дослідженню управління конкурентоспроможністю суб'єктів аграрного бізнесу в умовах трансформації ланцюгів постачань сільськогосподарської продукції. Розглянуто сучасні виклики, зумовлені змінами в глобальних і локальних логістичних системах, зораз більшими вимогами до якості продукції та цифровізацією аграрного сектору. Використано комплексний підхід, що включає аналітичне оцінювання та порівняльний аналіз ефективності діяльності аграрних підприємств. Оцінено фактори, що впливають на їх конкурентоспроможність у контексті трансформації постачальних мереж. Визначено основні чинники успішного управління: адаптацію бізнес-моделей до цифрових технологій, інноваційні логістичні рішення та ефективні партнерські відносини. Узагальнено підходи до управління конкурентоспроможністю в умовах глобалізації. Перспективи досліджень охоплюють вплив штучного інтелекту, автоматизації та адаптаційні стратегії підприємств у нестабільному ринковому середовищі.

Ключові слова: конкурентоспроможність, агробізнес, валовий обсяг виробництва, ефективність, трансформаційні процеси, ресурси, ланцюги постачань, логістика, адаптація.

The article is devoted to studying the competitiveness management of agricultural business entities in the context of the transformation of agricultural supply chains. The article considers the challenges caused by changes in global and local logistics systems, increasing requirements for product quality, digitalization, and automation of processes in the agricultural sector. An integrated approach is used, including analytical evaluation and comparative analysis of the efficiency of enterprises. The factors that influence the competitiveness of agricultural enterprises in the context of supply chain transformation, including the digitalization of logistics, the use of innovative technologies, government support, and risk diversification strategies, are assessed. The key factors of successful competitiveness management are identified, including adapting business models to digital technologies, integrating innovative logistics solutions, introducing modern demand forecasting methods, and forming effective partnerships within supply chains. Approaches to managing the competitiveness of agricultural enterprises in the context of globalization and digital transformation of logistics processes are generalized. The presented materials aim to improve the efficiency of strategic management and ensure competitive advantages of Ukrainian enterprises in international and domestic markets. The study's practical significance lies in the possibility of using its results to develop strategies for developing agricultural enterprises, increasing their competitiveness, and adapting to market instability's challenges. Prospects for further research include analyzing the impact of artificial intelligence and automation on the efficiency of logistics processes, assessing the resilience of agricultural enterprises to changes in global supply chains, and researching adaptation strategies to increase competitiveness in an unstable market environment.

Keywords: competitiveness, agribusiness, gross production, efficiency, transformation processes, resources, supply chains, logistics, adaptation.

Вступ

В умовах динамічного розвитку аграрного ринку суб'єктам господарювання необхідно постійно моніторити зміни у зовнішньому середовищі, аналізувати діяльність конкурентів та оцінювати власний потенціал для забезпечення сталого розвитку та досягнення успіху. Особливого значення набуває управління конкурентоспроможністю в умовах трансформації ланцюгів постачань сільськогосподарської продукції. Глобальні тенденції, такі як цифровізація, автоматизація, розвиток логістичних технологій, призводять до зміни традиційних моделей постачання та відкривають нові можливості для учасників ринку. Водночас трансформація ланцюгів постачань створює і нові виклики, пов'язані з необхідністю адаптації до нових вимог, ефективного управління ресурсами та забезпечення якості продукції на всіх етапах виробництва та постачання. Тому окреслене питання є актуальним та потребує комплексного наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з теми дослідження дає змогу з'ясувати сучасний її стан. Зокрема, дослідження І. Вініченка [1], І. Миколенко [2] та С. Миненка [5] розкривають загальні теоретичні засади конкурентоспроможності аграрного бізнесу, особливості формування конкурентних переваг у цьому секторі та вплив глобалізації на конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств. Водночас питання управління конкурентоспроможністю саме в умовах трансформації ланцюгів постачання, вплив цифрових технологій на цей процес, формування стратегій адаптації до змін і роль логістики залишаються актуальними. Систематизація та критичне оцінювання отриманої інформації, зокрема порівняння різних теоретичних підходів, класифікація факторів впливу на конкурентоспроможність та аналіз методів її оцінювання, є важливим етапом дослідження. Праці Ю. Данька та О. Красноручького [3] акцентують увагу на необхідності оцінювання достовірності та обґрунтованості отриманих результатів, виявлення обмежень і суперечностей у дослідженнях. Закономірності розвитку досліджень вказують на посилення залежності конкурентоспроможності від ефективності управління ланцюгами постачання, зростання значення інновацій та технологічного розвитку, а також посилення конкуренції на глобальному аграрному ринку.

Формулювання цілей статті

Метою статті є обґрунтування засади управління конкурентоспроможністю суб'єктів аграрного бізнесу в умовах трансформації ланцюгів постачання сільськогосподарської продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження

Аграрний сектор є важливою складовою економіки України, забезпечуючи значну частку у формуванні ВВП, експорту та зайнятості населення. З 2017 р. по 2024 р. включно відбулися суттєві зміни в ланцюгах постачання сільськогосподарської продукції, що зумовило необхідність адаптації підприємств до нових умов конкуренції. Управління конкурентоспроможністю в аграрному бізнесі є важливим фактором для забезпечення сталого розвитку та зростання ефективності виробництва. У сучасних умовах аграрний сектор України зазнає значних трансформацій, зокрема у сфері ланцюгів постачання сільськогосподарської продукції. Зміни відбуваються під впливом глобалізації, євроінтеграції, зміни регуляторної політики та внутрішніх економічних викликів. Конкурентоспроможність суб'єктів аграрного бізнесу залежить від ефективності управління цими змінами.

Ланцюги постачання сільськогосподарської продукції складаються у систему взаємопов'язаних процесів і суб'єктів, що забезпечують виробництво, зберігання, транспортування, перероблення та реалізацію сільськогосподарської продукції від виробників до кінцевих споживачів. Вони включають фермерські господарства, агрохолдинги, логістичні компанії, переробні підприємства, дистриб'юторів, ритейлерів та експортні канали (рис. 1).

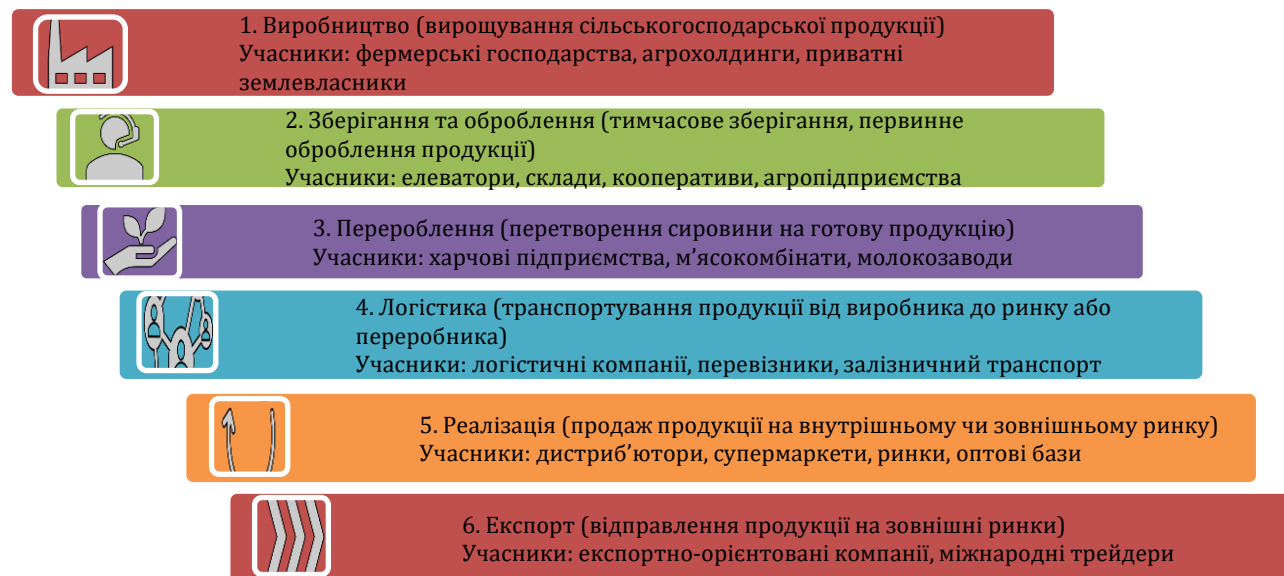

Рис. 1. Основні елементи ланцюга постачання сільськогосподарської продукції

Джерело: сформовано автором за [2, 4, 8].

Ефективність цих ланцюгів залежить від логістичної інфраструктури, державної підтримки, регуляторного середовища та зовнішньоекономічних факторів (табл. 1). Реформування транспортної логістики, розвиток залізничного та річкового транспорту, а також розширення потужностей для зберігання продукції стали важливими факторами для стабілізації постачання.

Зміни у ланцюгах постачання продукції показують, що останні роки були періодом значних викликів і трансформацій. Вплив пандемії COVID-19 та широкомасштабної війни змусив аграрний сектор швидко адаптуватися до нових реалій, що включає цифровізацію, диверсифікацію ринків і посилення державної підтримки логістичних ініціатив. Аналізуючи трансформацію ланцюгів постачання та управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств, можна відзначити суттєві зміни в стратегіях

розвитку. Використання інноваційних технологій, адаптація до логістичних викликів та ефективна диверсифікація ринків є важливими факторами подальшого зростання конкурентоспроможності аграрного бізнесу в Україні.

Таблиця 1. Вплив факторів на ефективність ланцюга постачань

Фактор	Вплив на ланцюг постачань	Приклади впливу
Логістична інфраструктура	Визначає швидкість та якість постачань	Дефіцит зерновозів, блокування портів
Регулювання та стандарти	Визначає вимоги до якості продукції	Сертифікація НАССР, ЄС-стандарти
Зовнішньоекономічні умови	Впливає на експортні можливості	Торговельні квоти, митні бар'єри
Технологічний рівень	Покращує ефективність виробництва та зберігання	Використання дронів, автоматизованих елеваторів
Екологічні фактори	Визначає урожайність і можливість вирощування	Посухи, зміни клімату, деградація ґрунтів

Джерело: сформовано автором за [1, 3, 5].

Оцінювання конкурентоспроможності аграрних підприємств базується на якісних і кількісних показниках, опираючись на специфічні методи аналізу, маючи функціональні особливості. Часткове зображення підходів у визначенні конкурентного місця аграрних підприємств схематично узагальнено на рис. 2. Конкурентоспроможність підприємства визначається його здатністю ефективно функціонувати на ринку, забезпечуючи стабільне зростання прибутковості та залучаючи споживачів завдяки рахунок кращій продукції, ціні або сервісу. Аграрний бізнес характеризується низкою специфічних особливостей, що впливають на його конкурентоспроможність, зокрема: стабільність доходів і ефективність планування ресурсів; погодні умови визначають урожайність і продуктивність; значні витрати на техніку, насіння, добрива; субсидії, дотації, квоти впливають на рентабельність бізнесу.

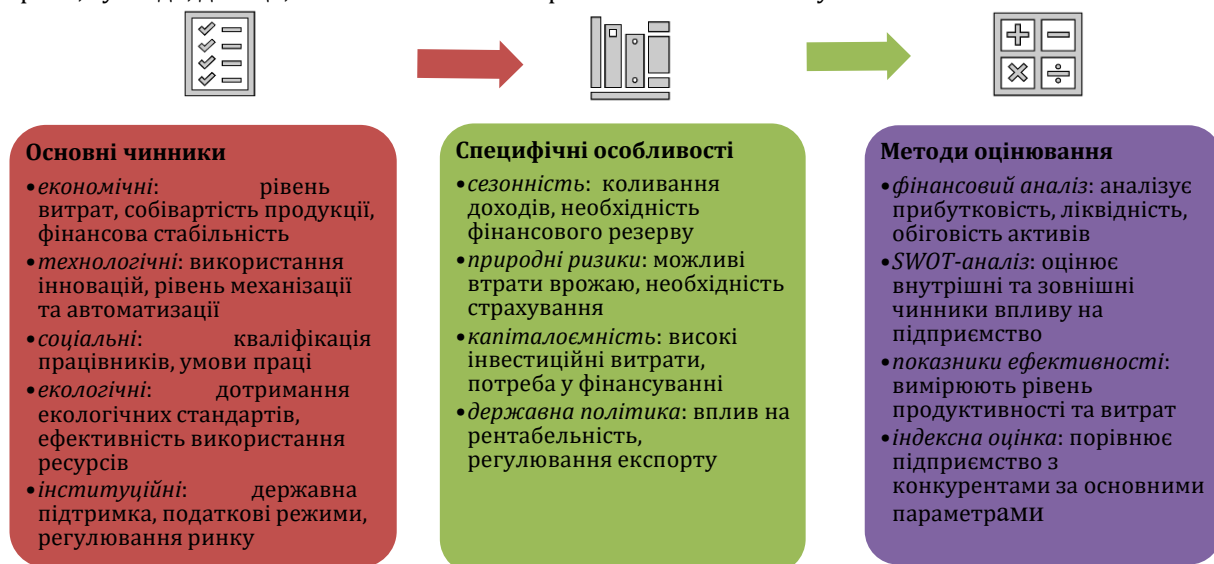

Рис. 2. Елементи характеристики конкурентоспроможності аграрних підприємств

Джерело: сформовано автором за [7, 8].

Виклики 2022 р. призвели до прискорення трансформації аграрних ланцюгів постачань, що включали логістичні обмеження, руйнування інфраструктури та необхідність переорієнтації експорту через альтернативні шляхи (табл. 2). Сучасні підприємства для забезпечення конкурентних переваг використовують такі підходи, як диверсифікація ринків збуту, пошук можливостей впровадження інноваційних технологій, оптимізації логістичних процесів, інвестування у цифровізацію агропроцесів. Автоматизація аграрного виробництва, застосування точного землеробства та використання дронів стали невід'ємними елементами ефективного управління аграрним бізнесом.

В узагальненому вигляді показники, що зображені на рис. 3 є, важливим етапом оцінювання конкурентоспроможності аграрного сектору України. Інвестиції в агротехнології відображають рівень технологічного розвитку галузі та здатність підприємств до впровадження інноваційних рішень.

Таблиця 2. Основні виклики та шляхи їх подолання

Виклик	Причина	Потенційне рішення
Логістичні проблеми	Блокування портів, нестача транспорту	Розвиток альтернативних логістичних маршрутів
Коливання цін на продукцію	Залежність від світових ринків	Диверсифікація ринків збуту
Кредитна недоступність	Високі процентні ставки	Державні програми підтримки фермерів
Застарілі технології	Низька ефективність виробництва	Інвестиції у сучасне обладнання та технології
Зміни клімату	Посухи, ерозія ґрунтів	Впровадження системи зрошення, адаптація культур

Джерело: сформовано автором за [3, 9].

Позитивним є збільшення цього показника, що свідчитиме про підвищення ефективності виробництва, зниження собівартості продукції та зростання продуктивності праці. Обсяг прямих

іноземних інвестицій в агросектор є важливим індикатором довіри міжнародних інвесторів до стабільності та перспектив розвитку агробізнесу в Україні. Залучення зовнішнього капіталу дозволить підприємствам розширювати виробничі потужності, модернізувати інфраструктуру та посилювати експортні можливості. Валовий обсяг виробництва сільськогосподарської продукції демонструє загальну динаміку розвитку галузі, відображаючи рівень ефективності використання ресурсів, продуктивність агропідприємств і вплив макроекономічних чинників. Зростання цього показника свідчить про підвищення конкурентоспроможності підприємств, тоді як його коливання можуть вказувати на вплив зовнішньоекономічних ризиків і регуляторних змін.

Узагальнення цих показників дозволяє оцінити стан аграрного сектору України, виявити основні тенденції його розвитку та визначити стратегічні напрями для підвищення конкурентоспроможності підприємств у довгостроковій перспективі.

Протягом останнього десятиліття аграрний сектор України демонстрував стійке зростання, що виражалося у збільшенні валової продукції сільського господарства. Основними культурами, що формують експортний потенціал, були пшениця, кукурудза, соняшник, ріпак. Інвестиційна привабливість аграрного сектору України залежить від низки факторів: стабільності законодавчого середовища, доступу до фінансування, рівня державної підтримки та наявності інфраструктури. З 2017 р. по 2023 р. в Україні спостерігався стійкий інтерес до аграрного сектору з боку як національних, так і міжнародних інвесторів. Динаміку основних показників аграрного сектору України з 2017 р. по 2023 р. демонструє позитивну щораз більшу тенденцію. За даними управління статистики, частка агроекспорту в ВВП зростає з 12,1% у 2017 р. до 15,0% у 2021 р., після чого спостерігалось тимчасове зниження 2022 р. і подальше відновлення. Позитивні зміни, попри все, спостерігаються і в структурі ланцюгів постачання (табл. 3).

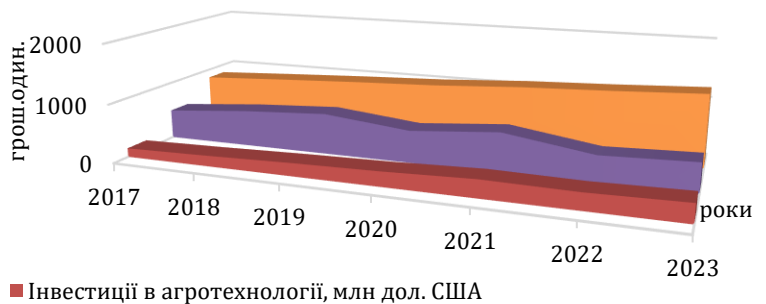

Рис. 3. Динаміка економічних показників аграрного сектору України

Джерело: сформовано автором за [6].

Таблиця 3. Основні зміни у структурі ланцюгів постачання

Показник	2017 р.	2023 р.	Тенденція
Частка експорту в ЄС, %	31	42	зростання
Використання цифрових платформ, % підприємств	10	65	зростання
Частка продукції, яку реалізують через кооперативи, %	5	18	зростання

Джерело: сформовано автором за [6].

З 2017 р. по 2024 р. відбулися значні зміни в ланцюгах постачання сільськогосподарської продукції України (табл. 4). Основними тенденціями були диверсифікацію ринків збуту через призму збільшення експорту до ЄС, країн Близького Сходу та Азії; зростання ролі цифрових технологій шляхом втілення використання блокчейну, IoT та Big Data у логістиці; інвестування в інфраструктуру, модернізація елеваторних потужностей, портів і транспортних вузлів.

Найбільше зростання експорту спостерігається в категорії зернових культур та олійних культур, що є основними драйверами аграрного експорту України. Збільшення експорту м'яса та молочних продуктів, а також органічної продукції, свідчить про диверсифікацію аграрного експорту. Загальний експорт аграрної продукції України демонструє стабільне зростання, що підкріплено розвитком інфраструктури, поліпшенням якості та ефективності виробництва.

Таблиця 4. Обсяги експорту сільськогосподарської продукції

Вид продукції	2017 р.		2020 р.		2021 р.		2023 р.	
	млн дол. США	Частка (%)	млн дол. США	частка (%)	млн дол. США	частка (%)	млн дол. США	частка (%)
Зернові культури	5000	45	5200	47	5300	48	5400	47
Олійні культури	3000	27	2800	25	2900	26	3000	28
М'ясо та продукти	1000	9	1200	10	1300	11	1500	12
Молочні продукти	600	5	700	6	800	7	1000	9
Інше	1400	14	1500	12	1500	8	1200	4

Джерело: сформовано автором за [6].

Зупинимо увагу на узагальнені витрат на логістику в аграрному бізнесі в Україні. На рис. 4 наведено основні категорії витрат: витрати на логістику, транспортні витрати, складські витрати та операційні витрати.

Поступове зростання витрат протягом кожного року відображає загальну тенденцію до зростання витрат на транспортування та інфраструктурні проекти. Транспортні витрати мають вагомий частину в

сумі логістичних витрат. Їх зростання з 650 млн грн 2017 р. до 1000 млн грн 2024 р. пов'язано з підвищенням цін на пальне, а також потребою у модернізації транспортної інфраструктури та збільшення обсягів перевезень. Складські витрати мають стабільність, що пояснюється наявністю

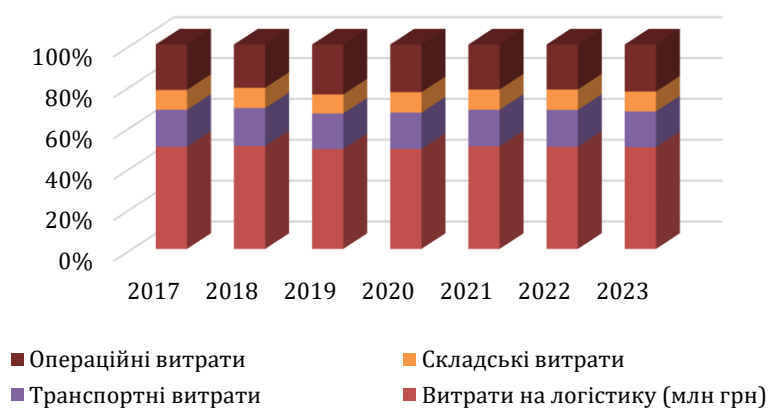

Рис. 4. Структура витрат на логістику в аграрному бізнесі

Джерело: сформовано автором

пов'язане з необхідністю адаптації до змін в економічній ситуації, посиленням інфраструктурних вимог і змінами в експортній діяльності країни.

Загальна картина показує, що з 2017 р. по 2024 р. аграрний бізнес в Україні стикнувся з низкою викликів, зокрема зростанням витрат на транспортування та складування, що пов'язано з модернізацією інфраструктури, збільшенням обсягів виробництва та міжнародною конкуренцією. Адаптація до нових умов експорту та внутрішнього споживання потребувала додаткових інвестицій у логістичні процеси.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Аграрний сектор України відіграє важливу роль у розвитку економіки, забезпечуючи значну частку ВВП, експорту та зайнятості населення. Останні роки стали періодом суттєвих трансформацій, спричинених глобалізацією, євроінтеграційними процесами, зміною регуляторного середовища та внутрішніми економічними викликами. Особливо впливовими факторами стали пандемія COVID-19 та широкомасштабна війна, які змусили аграрний бізнес адаптуватися до нових реалій. Трансформація ланцюгів постачань сільськогосподарської продукції створює нові виклики та можливості для суб'єктів аграрного бізнесу. Успішне управління конкурентоспроможністю в цих умовах потребує адаптації бізнес-моделей до цифрових технологій, інноваційних логістичних рішень та ефективних партнерських відносин. У статті досліджено практичні складові управління конкурентоспроможністю суб'єктів аграрного бізнесу в умовах трансформації ланцюгів постачань сільськогосподарської продукції. Визначено сутність та особливості конкурентоспроможності аграрних підприємств, проаналізовано сучасні тенденції трансформації постачальних мереж, оцінено фактори впливу на конкурентоспроможність в умовах глобалізації.

Важливу роль відіграє цифровізація агропроцесів, що включає автоматизацію виробництва, застосування точного землеробства та використання сучасних логістичних рішень. Отже, у сучасних умовах глобалізації та постійних змін у бізнес-середовищі, особливо в аграрному секторі, управління конкурентоспроможністю набуває вирішального значення. Важливо зазначити, що систематичне вдосконалення методів комплексної діагностики конкурентоспроможності, їх адаптація до специфіки аграрного бізнесу та трансформацій ланцюгів постачань є важливим для ефективного управління підприємством і визначення стратегій його подальшого розвитку. Перспективи розвитку аграрного бізнесу пов'язані з інтеграцією в глобальні ланцюги доданої вартості, розширенням експортного потенціалу та диверсифікацією діяльності.

Література

1. Вінніченко І. І., Крючкова Ж. В. Ключові чинники впливу на конкурентоспроможність аграрних підприємств. *Економіка і держава*. 2017. № 4. С. 32-37. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2017/8.pdf
2. Кононенко Ж. А., Миколенко І. Г., Яковенко Т. І. Аналітичні інструменти в економічних дослідженнях конкурентного середовища підприємства. *Проблеми економіки* 2024. № 2 (60), С. 136-142. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-2-136-142>.
3. Красноручський О. О., Данько Ю. І., Орел А. М. Детермінанти впливу зовнішнього середовища на конкурентний потенціал аграрних підприємств та їх оцінка. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Т. 5, № 3. С. 58-73. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2020-3-6>.
4. Красноручський О. О., Міненко С. І. Побудова комплексного механізму управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства в умовах еволюції ринкових відносин. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2020. № 4. С. 18-24. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2020-3-3>
5. Міненко С. І., Миколенко І. Г. Організаційні засади формування стратегій підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 2. С. 38-45. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-2-4>.

-
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
 7. Павлова Г., Абрамович І., Бальзан М. Стратегічні заходи підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору України на міжнародному ринку. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 4. С. 62-67. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-308-4-10>.
 8. Перебийніс В.І., Кононенко Ж.А., Карнаухова Г.В. Конкурентні переваги суб'єктів господарювання: формування, моделювання, детермінанти. *Інфраструктура ринку*. 2024. № 78. С. 25-29. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastructure78-5>.
 9. Томашук І., Борболіук Є. Значення аграрного сектора економіки у забезпеченні продовольчої безпеки України. *Економіка та сусільство*, 2023. № 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-26>.

References

1. Vinichenko, I. I., & Kryuchkova, Zh. V. (2017). Kliuchovi chynnyky vplyvu na konkurentospromozhnist' ahrarnykh pidpryemstv [Key factors influencing the competitiveness of agricultural enterprises]. *Ekonomika i Derzhava*, no. 4, pp. 32-37. Available at: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2017/8.pdf.
2. Kononenko, Zh. A., Mykolenko, I. H., & Yakovenko, T. I. (2024). Analitichni instrumenty v ekonomichnykh doslidzhenniakh konkurentnoho seredovyscha pidpryemstva [Analytical tools in economic research of the enterprise's competitive environment]. *Problemy Ekonomiky*, no. 2 (60), pp. 136-142. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-2-136-142>.
3. Krasnorutskiy, O. O., Danko, Yu. I., & Orel, A. M. (2020). Determinanty vplyvu zovnishnoho seredovyscha na konkurentnyi potentsial ahrarnykh pidpryemstv ta yikh otsinka [Determinants of the external environment's influence on the competitive potential of agricultural enterprises and their assessment]. *Ukrayins'kyi Zhurnal Prykladnoi Ekonomiky*, Vol. 5, no. 3, pp. 58-73. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2020-3-6>.
4. Krasnorutskiy, O. O., & Minenko, S. I. (2020). Pobudova kompleksnoho mekhanizmu upravlinnia konkurentospromozhnistiu ahrarnoho pidpryemstva v umovakh evoliutsii rynkovykh vidnosyn [Construction of a comprehensive mechanism for managing the competitiveness of an agricultural enterprise in the context of market relations evolution]. *Aktual'ni Problemy Innovatsynoi Ekonomiky*, no. 4, pp. 18-24. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2020-3-3>.
5. Minenko, S. I., & Mykolenko, I. H. (2022). Orhanizatsiini zasady formuvannia stratehii pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ahrarnykh pidpryemstv [Organizational principles of forming strategies to enhance the competitiveness of agricultural enterprises]. *Ukrayins'kyi Zhurnal Prykladnoi Ekonomiky ta Tekhniky*, Vol. 7, no. 2, pp. 38-45. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-2-4>.
6. Derzhavna Sluzhba Statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. (n.d.). Official website. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Pavlova, H., Abramovych, I., & Balzan, M. (2022). Stratehichni zakhody pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ahrarnoho sektoru Ukrainy na mizhnarodnomu rynku [Strategic measures to enhance the competitiveness of Ukraine's agricultural sector in the international market]. *Visnyk Khmel'nyts'koho Natsional'noho Universytetu*, no. 4, pp. 62-67. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-308-4-10>.
8. Perebyinis, V. I., Kononenko, Zh. A., & Karnaukhova, H. V. (2024). Konkurentni perevahy sub"iektiv hospodariuvannia: formuvannia, modeliuvannia, determinanty [Competitive advantages of business entities: Formation, modeling, determinants]. *Infrastruktura Rynku*, no. 78, pp. 25-29. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastructure78-5>.
9. Tomashuk, I., & Borboliuk, Ye. (2023). Znachennia ahrarnoho sektora ekonomiky u zabezpechenni prodovol'choi bezpeky Ukrainy [The importance of the agricultural sector in ensuring Ukraine's food security]. *Ekonomika ta Suspil'stvo*, no. 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-26>.

Стаття надійшла до редакції 03.01.2025 р.